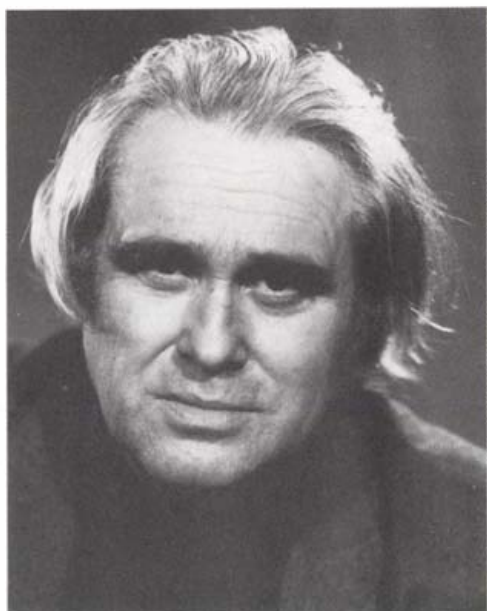

tovább gyarapodó helvéciai paraszti szőlőbirtokok – a nagyobb arányú csemegezőlő-termelésre való áttéréssel vészelték át. A második világháború után a részvénytársaság szőlőterületének nagy részét (2600 kh-t) az 1945. évi földosztás során szétparcellázták, majd a szőlősgazdák néhány év múlva „önként” felajánlották az államnak, így jött létre a Grüssner irányította mintabirtok romjain a Helvéciai Állami Gazdaság. A paraszti szőlők az 1970-es évektől háztáji szőlők formájában újultak meg.

Wéber Ede Magyarországon korát megelőzve úttörő munkára vállalkozott. A sívó homokon varázsolt virágzó szőlőkultúrát, tőkés nagyvállalkozás formájában. Hogy ezzel anyagilag csöbe jutott, nemcsak az ő hibája volt. De az alapokat megvetette, s érdemei elvülhetetlenek. Abban, hogy Kecskemét határában olyan borokat termelnek, melyek révén országszerte, sőt külföldön is ismert ez a kis település, az Wébernek köszönhető. Nem véletlenül viseli ma is a Helvécia nevet.

Dr. Pintér János

Pesovár Ferenc

Tíz esztendővel ezelőtt, 1983. február 27.-én, életének 53. évében halt meg Pesovár Ferenc néprajzkutató, a székesfehérvári István Király Múzeum néprajzi osztályának vezetője. Ebből az alkalomból munkásságáról emlékkiállítás rendeztünk Székesfehérváron a Fekete Sas Patikamúzeumban, életművét, alakját munkatársai, barátai az István Király Múzeumban lezajlott emlékülésen idézték föl. Magam, aki egy évtizeden keresztül a legközvetlenebb munkatársaként dolgoztam, úgy emlékezhetek a legméltóbban Pesovár Ferencre, hogy felhívom a figyelmet munkásságának máig is ható értékeire.

Veszprém megye szülötte

Pesovár Ferenc Herenden született 1930-ban, ahol édesapja községi jegyző volt. A magyar és a német néphagyomány megbecsülését a szülői házban tanulta. Ósei Dél-Morvaország részben német lakosságú területéről, Uherské Hrádiště környékéről települtek Herendre a

XVIII. században. Büszkén emlegette, hogy egyik elődje 1848-ban már nemzetőr volt, akinek nevével a Veszprém megyei nemzetőrök névsorában a Bakonyi Múzeum korábbi állandó kiállításán is találkozhattunk. Herend a reformkorban alapított porcelánmanufaktúra révén nyelvében gyorsan magyarosodott, kultúrájában pedig sokkal polgárosultabb volt, mint a kisebb, elszigetelt bakonyi német községek. Ennek ellenére Pesovár Ferenc gyermekkorában Herenden hallott még német szót, a bakonyi német dialektust maga is megtanulta. Talán ebből a magyar dominanciájú, de mégis kétnyelvű és kettős kultúrájú környezetből való származásával magyarázhatjuk Pesovár Ferenc közismert toleranciáját, a magyaron kívül más népek és kultúrák iránti megbecsülését, amelyre napjaink Európájában is egyre nagyobb szükség volna.

Középiskolai tanulmányait a veszprémi piarista gimnáziumban végezte, ahol Helyes László piarista tanár és Molnár István, a magyar táncoktatás és táncművészet egyik úttörője révén ismerkedett meg a népi táncokkal. Ernő bátyjával együtt 1943 óta a gimnázium népitánc-együttesében táncolt. A cserkészlet, különösen annak néprajzi irányultságú ága, a regös cserkészlet is jelentős hatást gyakorolt rá. Már gimnazista korában megpróbálkozott néptáncgyűjtéssel a bakonyi falvakban. Gyakran emlegette, hogy megfigyelőképességét, koncentráció-készségét is a cserkészletben fejlesztették, valamint arra nevelték, hogy egy jelenséget, eseményt tömören, lehetőleg egy szóval tudjon jellemezni. Mindezt későbbi munkájában, kutatásai során jól hasznosíthatta.

Veszprém megyéhez egész életében vonzódott. Egy közös gyűjtőútunk 1980-ban az egykori Veszprém megye területére: Mezőkomáromba vezetett. Amikor Lepsény előtt átléptük a régi megyehatárt, Pesovár Ferenc azonnal volt, megfiatalodott, felélénkült, a mindenki által ismert anekdotázó kedvével elevenítette fel a régi Veszprém megyei történeteket. Mezőkomáromban a helyi táncgyűttes 1940-es évekből való fényképére bukkantunk, amelyen Pesovár Ferenc örömmel fedezte fel Próglyi Ferenc kanászt, híres táncost és Zákonyi Ferencet, Veszprém megye, a Bakony és a Balaton vidékének leíróját, számos útikönyv szerzőjét.

Bartók és Kodály szellemében

Veszprémi érettségi vizsgája után egy évig Budapesten a Honvéd Művészegyüttes hivatásos táncosa volt. 1950-től a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem néprajz szakán tanult, ahol Ortutay Gyula, Tálasi István, Vajda László és Vargyas Lajos tanították. Már egyetemi hallgató korában elkezdte néhány barátjával (Andrásfalvy Bertalan, Borbély Jolán, Maác László, Martin György, Pesovár Ernő) a magyar nyelvterület néptáncainak tervszerű feltárását, összegyűjtését, filmzését. Három évtizedes kítartó munka eredményeként ez a kis kutatócsoport azt tette a népi táncokkal, amit Bartók és Kodály a népzenevel: felkutatta, rögzítette, rendszerezte, majd a publikációkon, koreográfiákon és a táncházmozgalmon keresztül beépítette azt a mai műveltségbe. E munka során Pesovár Ferenc a szatmári, somogyi, Fejér megyei, az erdélyi (kalotaszegi, mezőségi, székelyföldi) és moldvai táncok összegyűjtésével szerzett elévülhetetlen érdemeket. Munkájukhoz kezdetben a Kodály-tanítvány Vargyas Lajos folklórkutatótól elméleti-módszertani, Muharaj Elemértől, a Népművészeti Intézet néprajzi osztályvezetőjétől gyakorlati segítséget, támogatást kaptak. Egyetemi hallgató korukban szinte valamennyien (Andrásfalvy Bertalan, Farkas Gábor, Martin György, a Pesovár testvérek) az egyetem népi együttesében táncoltak.

Pesovár Ferenc diplomamunkáját a Szatmár megyei Tyukod község táncairól és táncéletéről írta 1955-ben. Mindig hangoztatta, hogy a szatmári magyarság kultúrájának hatása meghatározó volt egész életére, pályájára. „Szatmár adott nekem tartást” – fejezte ki ezt igen tömören. Ha táncolt, egykori szatmári táncosainak filmen megörzött mozdulatait láthattuk viszont: lelkesülten, szokatlanul keményen, hirtelen mozdulatokkal, toppantásokkal és fővetésekkel, utánozhatatlan méltósággal járta.

Szinte már legenda a budapesti és a debreceni egyetem néprajz szakos hallgatóinak közös szatmári kirándulása az 1950-es évek közepén, ahol Andrásfalvy, Martin és Pesovár megtáncoltatták a nagyecsedí cigányokat, akik igen archaikus, a magyarság által már korábban elhagyott botoló- és kardtáncokat is öriztek. „Megtáncoltatták a cigányokat, először csak a cigányok táncoltak, aztán egymás után közéjük álltak: Andrásfalvy, Martin, Pesovár, ezek a magyar gyerekek” – emlékezett vissza a szatmári kirándulás feledhetetlen epizódjára debreceni professzorom, Gunda Béla akadémikus.

„Egy vidéki múzeumban fogok gyűjteni”

Az egyetem befejezése előtt egyik tanárunk megkérdezte a hallgatókat, ki hogyan képzei el a jövőjét, kezében a diplomával. Pesovár Ferenc ezt válaszolta: „Egy vidéki múzeumban fogok gyűjteni”. Múzeumi pályája a kiskunfélegyházi Kiskun Múzeumból indult, majd 1957-től a székesfehévári István Király Múzeumban folytatódott, ahol több, mint negyedszázadon keresztül dolgozott. Fejér megyében tárgygyűjtésével gazdagította, az ország egyik legjelentősebb gyűjteményévé tette a múzeum néprajzi gyűjteményét. Az állandó kiállítások néprajzi részén kívül kiállításokat rendezett a késmesterségről, a dunántúli pásztorművészetről és a csákvári fazekasságról. 1967-ben létrehozta Fejér megye első szabadtéri néprajzi múzeumát, a sukorói Néprajzi Házat.

Az 1950-es évek végén elkészítette egy Fejér megyei falu, Alap néptánc-monográfiáját. Ő jelentette meg a Néptáncpedagógusok Kiskönyvtárában népünk táncéletének (tánctanulás, táncalkalmak, táncrendezés) első összefoglalását. A *Magyar Néprajzi Lexikon* öt kötetébe csaknem száz néptánc-címzót írt. A *Fejér Megye Néprajza* könyvsorozat első két kötete is Pesovár Ferenc munkája. Az első 1982-ben *Béres vagyok béres, Fejér megyei népzene*, a második 1983-ban *A juhait kereső pásztor, Fejér megyei néptáncok* címmel jelent meg. Mindkét könyve megjelentetését Kovács György, a Fejér Megyei Művelődési Központ igazgatója és Botos József, az Alba Regia Táncegyüttes művészeti vezetője áldozatkész szervezőmunkájának, támogatásának és bátor kiállításának köszönhetjük.

Az országos jelentőségű néptáncutalások mellett Pesovár Ferenc igazi népművelőként, a Fejér Megyei Népi Együttes néprajzi szaktanácsadójaként is dolgozott. Nevéhez fűződik az együttes és más hazai néptáncsoportok, zenekarok eredeti néptánc- és népzenei gyűjtésekkel való ellátása, támogatása. Az általa gyűjtött magyarországi és erdélyi néptánc- és népzenei anyag felhasználásával indulhatott meg az 1970-es évek elején a táncházmozgalom, amely része volt annak a társadalmi mozgalomnak, amit Csoóri Sándor igen egyszerűen csak néprajzi forradalomnak nevez. A néprajzi forradalom során az 1970-es években már nagykorúnak tűnő társadalmunkat rá kellett ébreszteni népi műveltségünk európai mércével mérve is jelentős értékeire. Ebben a munkában vállalt oroszlánrészét Pesovár Ferenc, akiről halála után méltán írhatta a hű barát és pályatárs, Martin György: „Maradandó emléket írásai, néprajzi adattárainkban lévő tárgy, film, fotó, hang és kéziratgyűjtemények őrzik, és a kutatás további eredményei fogják ezek jelentőségét még inkább növelni. Munkájának hatása tovább él mindaddig, amíg hazánkban és határainkon túl magyarul fognak táncolni és zenélni”.

Lukács László

Korondi kazettás díszítésű bokály részlete (Szekely Judit rajza)